

BIBLIJSKI IZVORI HRVATSKIH ILI SRPSKIH I NJEMAČKIH POSLOVICA

ŽELJKA MATULINA – JERAK
PAVAO MIKIĆ
Filozofski fakultet u Zadru
Faculty of Philosophy in Zadar

UDK/UDC: 800.88:808.61/
1.62:803.0:398.9
Izvorni znanstveni članak
Original scientific paper

Primljeno - 1989-01-13
Recieved

Ovaj se članak bavi pitanjem načina preuzimanja biblijskih izvora iz *Novog Zavjeta* u poslovicama u hrvatskom ili srpskom i njemačkom jeziku. Postoje 4 tipa preuzimanja biblijskih izvora i ona se mogu ustanoviti u oba navedena jezika.

Na temelju odabranog korpusa od 39 poslovice vršene su usporedbe naspram biblijskom izvoru. Iz tih usporedbi proizlazi zaključak da su poslovice u hrvatskom ili srpskom sačinjene uglavnom prema C tipu preuzimanja, a poslovice u njemačkom prema B tipu preuzimanja. To znači da se njemački »vjernije« pridržiava biblijskog izvora, a u hrvatskom ili srpskom isti taj izvor podliježe znatnijim kako leksičkim, tako i sadržajnim izmjenama, što se (u smislu radne hipoteze) može protumačiti da je u hrvatskom ili srpskom govornom području poslovice stvarana više prepričavanjem biblijskog izvora, a u njemačkom više citiranjem i onda preuzimanjem izvornog citata.

0. Cilj istraživanja

Smatrajući poslovice tragom duhovne i materijalne kulture minulih epoha, a ta se njena suština ponajbolje ogleda u izrazu *monumenta humana*¹, i književnom vrstom koja u sebi sažimlje specifičnosti naroda u okviru kog je nastala², želimo u ovome članku skrenuti pažnju na jedan od izvora nastanka poslovice – *Bibliju (Novi Zavjet)* – te na način preuzimanja biblijske građe u procesu stvaranja poslovice u hrvatskom ili srpskom jeziku.

1. Bit, funkcija i porijeklo poslovice

1.1. Od svih vrsta folklorističke književnosti poslovice ima najkraći oblik³. Zbog svoje sažetosti, kratkoće i upečatljivosti ona se vrlo rado

¹ L. Röhrich, W. Mieder, *nav. dj.*, str. 2.

² V. Skarpa, *nav. dj.*, str. XI, u vezi s tim ističe: »Kad bi tko odvojio iz hrvatskih narodnih poslovice što je posebnog narodnog od obćeg kršćanskog, zadivile bi ga kreposti, koje su resile hrvatski narod u starini – u pogansko doba – i protumačilo bi mu onu pripravnost i onu volju, kojom je on prigrljio vjeru Kristovu. U narodnim poslovicama ocrtani razni odnošaji života: žene prema mužu, djece prema roditeljima, braće među sobom, prijateljstva, pobratimstva, kô da ne zasićuju združni nagon našega naroda; on još pokazuje svoju blagost, dobroćudnost i neko prirodeno nagnuće k druženosti poslovicama o svom gostoljublju. Takovo raspoloženje kô što je bilo plodno tlo kršćanstvu tako je i najbolji tumač konservativnosti našega naroda, po kojoj – bilo kada – dovinut će se do svoje kućice, do svoje slobodice; a dostignuvši je, ne će je zlorabiti, nego njegovati i unapređivati, čuvajući svoju domaju od buna, prevrata, kojima su podlegli mnogi narodi.«

koristi kako u svakodnevnom razgovornom jeziku tako i u raznim vidovima pisanog jezika, prvenstveno u jeziku novina. Podsjetimo se samo na neke:

Nužda zakon mijenja. (MS 135)
Kakva plaća, onakvi i posao. (S 28)
Starost, slabost. (S 190)
Nije krv voda. (NBR 216)
Dug, zao drug. (NBR 247)
Manje govori, više delaj. (NBR 225)

Poslovice nastaju u skladu s čovjekovom težnjom da svoja iskustva, poglede na svijet, na moral i sl. sažme u misaone cjeline koristeći pri tome proceduru formuliranja misli koja postavlja minimalne zahtjeve artikulacijskoj aktivnosti, a u skladu s općim načelom ekonomičnosti izražavanja⁴. Zbog takvih osobina poslovice se lako zapamti i prenosi na sljedeća pokoljenja.

Postoji velik broj poslovice koje su bezvremenske i aterritorijalne⁵, a njih možemo naći u svim jezicima, npr.:

Običaj je druga narav. (S 236)
Consuetudo est altera natura.
L'abitudine è una seconda natura.
Gewohnheit ist eine zweite Natur.
Custom is almost a second nature.

S druge strane, postoje poslovice koje su nastale samo u jednom govornom području i koje karakteriziraju određeni vremenski period; na temelju takvih poslovice mogu se pratiti stavovi i razmišljanja određenog naroda prema nekomu ili nečemu. U okviru hrvatskog ili srpskog jezičnog područja za sljedeće poslovice moglo bi se reći da su vremenski i teritorijalno obilježene:

Nema zime bez vjetra, ni zla gosta bez Turčina. (S 212)
Ni u Turčinu vjere, ni u moru njere. (S 213)
Čuvaj se stara Turčina, a mlada Srbina. (S 216)
Ne veruj Nemcu kak ni zimskom soncu. (NBR 276)

1.2. Ne bi se moglo reći da i u današnje vrijeme ne nastaju nove poslovice. No, današnji način života – puno brže stjecanje iskustava, složeniji ali i slobodniji međuljudski odnosi, utjecaj tehnike itd. – iziskuju nove načine stvaranja novih kao i korištenja već postojećih poslovice.

Najnovije tendencije na ovome području naročito se manifestiraju u žurnalističkom tekstu, jer poslovice u njemu – zbog svog telegramskog stila i pregnantnosti služi kao vrlo efektivno stilističko sredstvo. Bez obzira na to da li se već postojeća poslovice upotrebljava doslovno ili u modificiranom obliku, osnovna joj je svrha da se pomoću nje stvori što snažniji

³ Usp. T. Čubelić, *nav. dj.*, str.11.

⁴ Usp. L. Röhrich, W. Mieder, *nav. dj.*, str. 3 i str. 56.

⁵ Usp. H. i A. Beyer, *nav. dj.*, str. 4.

dojam na čitaoca/slušaoća. Zbog toga se ona vrlo često pojavljuje u naslovu novinskoga članka⁶. Evo nekoliko primjera:

U krizi su kratke noge.
(*Slobodna Dalmacija*, 29. 6. 88, str. 6)
prema:
U laži su kratke noge. (S 109)

Tko istinu gudi, ti ga po prstima tuci.
(*Slobodna Dalmacija*, 4. 12. 88, str. 14)
prema:
Tko istinu gudi, gudalom ga po prstima biju. (S 111)

Marka po marku - palača.
(*Slobodna Dalmacija*, 7. 12. 88, str. 8)
prema:
Zrno po zrno pogača, kamen po kamen palača. (S 135).

1.3. Pitanje porijekla poslovice vrlo je komplicirano područje istraživanja⁷. Za svaku poslovicu trebalo bi izraditi zasebnu studiju o njenom porijeklu, njenoj »biologiji«⁸, o tome u kakvim se okolnostima i na kom jeziku javlja prvi put, te kakvi su je putovi odveli u druge jezike. Pretpostavka za ovakvo istraživanje jest kako vrlo široko kulturno-povijesno znanje, tako i odlična kompetencija materinskog i dotičnog stranog jezika. Za istraživanje poslovice u hrvatskom ili srpskom neophodno je i znanje hebrejskog, arapskog, grčkog i latinskog⁹.

Mnoge poslovice potječu iz predliterarnog vremena¹⁰; njih su u određenom povijesnom trenutku i u određenim uvjetima formulirali pojedinci, koji su padali u zaborav čim bi njihova izreka postala kolektivnim dobrom.

Velik broj poslovice u indoevropskim jezicima nastao je iz prijevoda grčkih i latinskih citata, izreka i sentenca, te iz srednjovjekovne kao i novije književnosti. Jedan od neiscrpnih izvora poslovice i izreka jest *Biblija*¹¹.

2. Poslovice nastale iz Biblije (Novi Zavjet)

Kao najčitanija knjiga svijeta¹² *Biblija* je kroz nacionalne jezike, na koje je prevedena, donijela ogromno blago verbalno formuliranih iskustava, pravila ponašanja, preporuka, pouka. Potrebno je, međutim, napomenuti

⁶ Usp. W. Mieder, *Verwendungsmöglichkeiten und Funktionswerte des Sprichworter in der Wochenzeitung*, u: *Deutsche Sprichwörter in Literatur, Politik, Presse und Werbung*, str. 11-14 i *Sprichwörtliche Schlagzeilen in der Wochenzeitung*, u: *nav. dj.*, str. 92-104.

⁷ Usp. L. Röhrich, W. Mieder, *nav. dj.*, str. 26 i str. 28.

⁸ Usp. *nav. dj.*, str. 108.

⁹ Ti jezici prenose podatke o drevnim kulturama Istoka i Zapada koje su se na ovom području ukrštavale.

¹⁰ Usp. L. Röhrich, W. Mieder, *nav. dj.*, str. 26.

¹¹ Usp. *nav. dj.*, str. 19.

¹² Usp. *nav. dj.*, str. 31.

da ne treba sve rečenice / izreke iz *Biblije*, iz kojih su se razvile poslovice, smatrati izvorno biblijskim tvorevinama, budući da je velik broj biblijskih poslovice postojao u usmenom govoru i prije nego što je *Biblija* napisana¹³.

Način preuzimanja biblijske građe uglavnom nije bio direktan. Razlikujemo četiri načina preuzimanja.

2.1. Prvi način preuzimanja sastoji se u tome da se biblijska izreka preuzima u cijelosti¹⁴, pa se ovdje radi o potpunoj identičnosti biblijskog izvora i iz njega sačinjene poslovice. U daljnjem tekstu ovakve poslovice označit ćemo slovom A. Valja napomenuti da je poslovice ovoga tipa najmanje. Evo jednog primjera:

- a. *Beatus qui invenit amicum verum.* (Eccles. 25,12)
- b. *Blažen onaj koji nađe pravog prijatelja.* (Propovj. 25,12)
- c. *Blažen onaj koji nađe pravog prijatelja.* (Dor 53).

2.2. Drugi način preuzimanja sastoji se u tome da se iz biblijske izreke ekscerpira samo jedan dio, a on se sadržajno i leksički¹⁵ potpuno poklapa s (mnogo kraćom) poslovice. Ovaj tip poslovice označit ćemo u daljnjem tekstu slovom B. Takve su poslovice u svim jezicima česte. Na primjer:

- a. *Multoque melius est non vovere quam post vorum promissa non reddere.* (Eccles. 5,4)
- b. *Bolje je ne zavjetovati nego zavjetovati a ne izvršiti zavjeta.* (Propovjednik 5,4)
- c. *Bolje ne obećati, nego riječ ne držati.* (S 15)

2.3. Kod trećeg načina preuzimanja biblijska izreka služi samo kao ishodište pri stvaranju poslovice; iz biblijskog izvora preuzima se samo dio sadržaja, a i leksik je (samo) djelomično izmijenjen. Ovakve ćemo poslovice u daljnjem tekstu označiti slovom C. U hrvatskom ili srpskom ovakvih je poslovice najviše. Evo jednog primjera:

- a. *Quem diligit dominus corripit.* (Proverbis Solomonis 3,12)
- b. *Jer koga Jahve ljubi, onoga i kori, kao otac sina koga voli.* (Izreke 3,12)
- c. *Koga Bog ljubi, onoga i kara.* (S 512)

2.4. Četvrti način preuzimanja sastoji se u tome da se iz biblijskog izvora preuzima samo sadržaj a leksik i s tim u vezi stvorena slika u poslovice su potpuno drugačiji. Ovaj tip poslovice označit ćemo slovom D. Na primjer:

- a. *Pulvis es et in pulverem reverteris.* (Genesis 3,19)
- b. *U znojlu lica svoga kruh svoj ćeš jesti dokle se u zemlju ne vratiš; ta iz zemlje uzet si bio – prah si, u prah ćeš se i vratiti.* (Postanak 3,19)
- c. *Zemlja zemlju pleše.* (S 411)

¹³ Usp. nav. mj.

¹⁴ U *Novom Zavjetu* se uglavnom radi o proširenim i složenim rečeničnim strukturama, nerijetko o kombinacijama direktnog i indirektnog govora, za razliku od *Starog Zavjeta*, gdje se susreću većinom kratke rečenične strukture (kakve su npr. Salomonove poslovice, Davidovi psalmi i dr.).

¹⁵ Ovdje potpuno izuzimamo slučajeve inverzije odn. izmjene redosljeda riječi u rečenici u odnosu na biblijski izvor, kao i slučajeve sinonimije.

3. *Popis poslovice*

Korpus od 39 poslovice nastalih iz biblijske grude poredali smo niže u tekstu prema abecednom redu ključnih riječi¹⁶. Zbog bolje preglednosti iza ključne riječi daje se biblijski izvor u hrvatskom ili srpskom prijevodu *Vulgate* (pod a.), iza njega poslovice na hrvatskom ili srpskom jeziku (pod aa.) i adekvatna poslovice na njemačkom (pod ab.)¹⁷. Uz ključnu riječ navodi se kom tipu odgovara navedena poslovice u hrvatskom ili srpskom (HS) odnosno njemačkom (NJ) jeziku.

BISER; HS:B/NJ:B

- (1) a. *Ne dajte sveitnje psima! Ne bacajte svoga biserja pred svinje, da se pošto ga pogaze, ne okrenu te vas rastrgaju.* (Matej 7,6)
 aa. *Ne bacaj biser pred svinje.* (S 557)
 ab. *Man soll die Perlen nicht vor die Säue werfen.* (B 440)

BLAŽEN; HS:D/NJ:A

- (2) a. *A vas će mrziti svi zbog mene, ali tko ustraje do konca, taj će se spasiti.* (Matej 10,22; Marko 13,13)
 aa. *Blaženi strpljivi.* (MS 36)
 ab. *Wer bis ans Ende beharrt, wird selig.* (W/I 818)

ČIST; HS:C/NJ:B

- (3) a. *Čistima je sve čisto, a onima koji su okaljani i nevjernici ništa nije čisto, nego su im okaljani i razum i svijest.* (Titu 1,15)
 aa. *U čestita sve je čisto.* (S 128)
 ab. *Dem Reinen ist alles rein.* (W/III 1640)

ČOVJEK; HS:B/NJ:B

- (4) a. *Prema tome, oni nisu više dva, nego jedno tijelo. Dakle: što je Bog sjedinio, neka čovjek ne rastavlja.* (Matej 19,6)
 aa. *Što Bog združi, čovjek ne razdružuje.* (S 580)
 ab. *Was Gott zusammengefügt, das soll der Mensch nicht scheiden.* (W/II 72)

ČUTI; HS:A/NJ:A

- (5) a. *Tko ima uši, neka čuje.* (Matej 11,15)
 aa. *Tko ima uši da čuje, neka čuje.* (Dor 293)
 ab. *Wer Ohren hat, zu hören, der höre.* (B 437)

¹⁶ Za »ključnu riječ« (prema njem. *Schlüsselwort*) nema ključa; izbor ključne riječi prepušta se kompetenciji paremiologa. Ključna riječ je u poslovice smisaono najupečatljivija riječ, bez obzira na to da li ona spada u tematski ili rematski dio poslovice (usp. u vezi s tim i rad J. Kekeza naveden u bibliografiji, str. 58), a njeno utvrđivanje i izdvajanje proizišlo je iz potrebe da se omogući klasificiranje poslovice prema poljima, pa tako i lakše snalaženje u rječnicima i leksikonima poslovice.

¹⁷ Zbog lakšeg bilježenja podataka o izvoru i poslovicama, u zagradama upotrebljavamo kratice ili neznatno modificirane naslove, npr. umjesto *Evandjelje po Mateju* upotrebljavamo *Matej* ili *Poslanica Galaćanima* samo *Galaćanima*.

DAN; HS:C/NJ:B

- (6) a. *Dakle ne brinite se tjeskobno za sutrašnji dan, jer će sutrašnji dan brinuti za se! Svakom je danu dosta njegove muke.* (Matej 6,34)
 aa. *Svaki dan ima svoje breme.* (S 359)
 ab. *Jeder Tag hat seine Plage.* (W/IV 1006)

DAR; HS:D/NJ:B

- (7) a. *Ne varajte se, ljubljena braćo moja: svaki dobar dan, svaki savršen poklon dolazi odozgo, od Stvoritelja zvijezda, u koga nema ni promjena, ni zasjenjenja zbog mijene.* (Jakob 1,17)
 aa. *Što Bog daje to je sve dobro.* (S 353)
 ab. *Alles Gute kommt von Oben.* (B 434)

DATI; HS:B/NJ:B

- (8) a. *Dajte, pa će vam se davati: dobra, zbijena, stresena i preobilna mjera iskrenut će vam su u skut, jer će vam se mjeriti mjerom kojom mjerite.* (Luka 6,38)
 aa. *Davaj, i dat će ti se.* (S 283)
 ab. *Gebt, so wird euch gegeben.* (S 192)

DRVO; HS:B/NJ:C

- (9) a. *Već je položena sjekira na korijen stablima: svako će stablo koje ne daje dobroga roda biti posječeno i bačeno u oganj.* (Matej 3,10)
 aa. *Drvo, koje dobra ploda ne nosi, sasječe se i na vatru nosi.* (S 283)
 ab. *Ein Baum, der nicht Früchte bringt, wird abgehauen.* (W/I 276)

GRAD; HS:A/NJ:A

- (10) a. *Nije moguće sakriti grad koji leži na gori.* (Matej 5,14)
 aa. *Ne može se grad na brdu sakriti.* (S 451)
 ab. *Eine Stadt auf dem Berge kann sich nicht verbergen.* (W/IV 761)

GROŽDE; HS:C/NJ:B

- (11) a. *Svako se stablo prepoznaje po svom rodu. Ne beru se s trnja smokve ni s drača grožde.* (Luka 6,44)
 aa. *Vrba groždem ne rada.* (S 252)
 ab. *Disteln tragen keine Trauben.* (B 108)

KRALJ; HS:B/NJ:B

- (12) a. *Tada im reče: »Podajte caru carevo, a Bogu Božje.«* (Matej 22,21; Marko 12,17; Luka 20,25)
 aa. *Bogu Božje, a Caru carevo.* (S 521)
 ab. *Gebt dem Kaiser, was des Kaisers ist, und Gott was Gottes ist.* (B 226)

KRALJEVSTVO; HS:C/NJ:B

- (13) a. *Znajući njihove misli Isus im reče: »Ako je u sebi nesložno, svako će kraljevstvo propasti.«* (Matej 12,25)
 aa. *Neskladno carstvo, rasuće brzo.* (S 401)
 ab. *Ein Reich, das mit sich selbst uneins ist, wird wüste.* (W/III 1601)

LJUBITI; HS:C/NJ:B

- (14) a. *Čuli ste da je rečeno: »Ljubi svoga bližnjega i mrzi svog neprijatelja.«* (Matej 5,43)
 aa. *Ljubi bližnjega svoga.* (Dor 94)
 ab. *Liebe deinen Nächsten wie dich Selbst.* (B 412)

MAČ; HS:C/NJ:C

- (15) a. *Isus mu reče: »Vrati mač svoj u korice, jer svi koji se mača hvataju od mača umiru.«* (Matej 26,52)
 aa. *Tko se mača laća od mača će poginuti.* (Dor 288)
 ab. *Wer das Schwert nimmt, wird durchs Schwert unkommen.* (B 530)

MILOSTINJA; HS:C/NJ:B

- (16) a. *Kad ti daješ milostinju, neka ne zna ljevica što ti čini desnica, kako bi tvoja milostinja bila tajna.* (Matej 6,3)
 aa. *Što desnom daš (siromahu), nek lieva ne vidi.* (S 52)
 ab. *Wenn du Almosen gibst, so laß die linke Hand nicht wissen, was die rechte tut.* (W/I 50)

MJERITI; HS:B/NJ:B

- (17) a. *Jer kako budete sudili, onako će i vama suditi; kako budete mjerili, onako će i vama mjeriti.* (Matej 7,2; Marko 4,24; Luka 6,38)
 aa. *Kako tko mjeri, onako mu se i odmjeri.* (S 382)
 ab. *Mit welchem Maß ihr meßt, wird man euch wieder messen.* (W/III 489)

OKO; HS:A/NJ:A

- (18) a. *Što imaš gledati trn u oku brata svojega, a brvna u svom oku ne zapažaš.* (Matej 7,3; Luka 6,42)
 aa. *Vidiš trn u oku brata svojega, a brvna u svom oku ne vidiš.* (Dor 370)
 ab. *Erst den Balken aus dem eigenen Auge, und dann den Splitter aus des Nachbars Auge.* (W/I 223)

PISATI; HS:B/NJ:B

- (19) a. *»Što sam pisao, ostaje napisano, odvrati im Pilat.* (Ivan 19,22)
 aa. *Što napisah, napisah.* (Dor 301)
 ab. *Geschrieben ist geschrieben.* (W/IV 335)

POTEŠKOĆA; HS:A/NJ:A

- (20) a. *Da, svatko će nositi svoje breme.* (Galaćanima 6,5)
 aa. *Svako neka nosi svoje breme.* (S 321)
 ab. *Jeder hat seine Last zu tragen.* (W/II 1789)

PROROK; HS:B/NJ:B

- (21) a. *»Zaista, kažem vam« – nastavi on – »nijedan prorok nema priznanja u svom zavičaju.«* (Matej 13,57; Marko 6,4; Luka 4,24; Ivan 4,44)
 aa. *Nitko u svom domu prorok nije.* (S 444)
 ab. *Der Prophet gilt nicht in seinem Vaterlande.* (S 450)

PROTIV; HS:A/NJ:A

- (22) a. *Tko nije sa mnom, taj je protiv mene!* (Luka 11,23)
 aa. *Tko nije sa mnom, protiv mene je.* (Dor 294)
 ab. *Wer nicht wider uns ist, der ist für uns.* (W/IV 222)

PSOVATI; HS:C/NJ:B

- (23) a. *Ne varajte se: Bog se ne da ismijehivati.* (Galaćanima 6,7)
 aa. *Nije s Bogom šale.* (S 573)
 ab. *Nicht Spott mit Gott.* (W/IV 732)

RADITI; HS:B/NJ:B

- (24) a. *Zbilja, kad smo bili kod vas, naredili smo vam ovo: ako tko neće da radi, neka i ne jede.* (Solunjanima II 3,10)
 aa. *Tko ne radi, neka i ne jede.* (S 346)
 ab. *Wer nicht arbeitet, soll auch nicht essen.* (B 46)

RADNIK; HS:C/NJ:B

- (25) a. *U toj kući ostanite, jedući i pijući što oni imaju, jer radnik zaslužuje svoju plaću.* (Matej 10,10; Luka 10,7; I Timoteju 5,18)
 aa. *Dostojan je poslanik svoje plaće.* (S 28)
 ab. *Jeder Arbeiter ist seines Lohnes wert.* (B 46)

SKRIVATI; HS:D/NJ:C

- (26) a. *Ništa nema skriveno, što neće trebati da se otkrije, ni tajno što neće trebati da se dozna.* (Matej 10,26; Luka 8,17; Marko 4,22)
 aa. *Svako djelo dođe na vidjelo.* (S 379)
 ab. *Es ist nichts so tief verborgen, man kommt zuletzt auf den Grund.* (W/IV 1531)

SLIJEPAC; HS:B/NJ:B

- (27) a. *Pustite ih! To su slijepi vođe slijepaca. A kad slijepac slijepca vodi, obojica u jamu padnu.* (Matej 15,14; Luka 6,39)
 aa. *Kad slijepac slijepca vodi, obadva u jamu upadnu.* (S 447)
 ab. *Wenn ein Blinder dem anderen den Weg weist, so fallen sie beide in die Grube.* (W/I 405)

SLUŽITI; HS:C/NJ:B

- (28) a. *Nitko ne može služiti dvojici gospodara, jer ili će jednoga mrziti, a drugoga ljubiti, ili će uz jednoga pristajati, a drugoga prezirati.* (Matej 6, 24; Luka 16,13)
 aa. *Jedan sluga ne može dvoriti dva gospodara.* (S 316)
 ab. *Niemand kann zweien Herren dienen.* (B 107)

SRCE; HS:C/NJ:A

- (29) a. *Ta, usta govore onim čega je srce prepuno.* (Matej 12,34)
 aa. *Što na srcu, to i na jeziku.* (S 602)
 ab. *Wes das Herz voll ist, des (dem) geht der Mund über.* (B 265)

STABLO; HS:C/NJ:B

- (30) a. *Ili priznajte da je stablo dobro i da mu je dohar rod; ili priznajte da je stablo zlo i da mu je zao rod, jer se po rodu drvo poznaje.* (Matej 12,33; Luka 6,44)
 aa. *Cijeni stablo po rodu, a ne po lišću.* (Dor 127)
 ab. *An der Frucht erkennt man den Baum.* (B 64)

SUDITI; HS:A/NJ:A

- (31) a. *Nemojte suditi, da ne budete suđeni.* (Matej 7,1; Luka 6,37)
 aa. *Nemojte suditi da ne budete suđeni.* (Dor 228)
 ab. *Richtet nicht, so werdet ihr nicht gerichtet.* (W/III 1669)

SVINJA; HS:C/NJ:B

- (32) a. *Na njima se događa što kaže istinita poslovica: »Pas se vraća na svoju bljuvotinu« i »Okupana se svinja vraća da se valja u kaljuži«.* (II Petrova 2,22)
 aa. *Operi prase da se bolje valja u brlogu.* (S 605)
 ab. *Die sau legt sich nach der Schwemme wieder in den Kot.* (W/IV 9)

SVJETLO; HS:D/NJ:A

- (33) a. *Ne žele se svijeća da se stavi pod varičak, nego na svijećnjak da svijetli svima u kući.* (Matej 5,15)
 aa. *Ne kri svijeću pod četvrt.* (S 451)
 ab. *Man zündet kein Licht und setzt es unter einen Scheffel, sondern auf den Leuchter.* (W/III 113)

TRAŽITI; HS:A/NJ:B

- (34) a. *Molite, i dat će vam se! Tražite, i naći ćete! Kucajte, i otvorit će vam se.* (Matej 7,7)
 aa. *Tko prosi, dobiva; tko traži, nalazi; tko kuca, otvara mu se.* (S 499)
 ab. *Sucht, so werdet ihr finden.* (B 570)

UMRIJETI; HS:B/NJ:B

- (35) a. *I kao što je ljudima određeno samo jedanput umrijeti – potom dolazi sud – . . .* (Hebrejima 9,27)
 aa. *Jedan put je umrijeti* (S 407)
 ab. *Es muß einmal gestorben sein.* (W/IV 832)

UZVISITI SE; HS:A/NJ:B

- (36) a. *Tko se uzvisi, bit će ponižen, a tko se ponizi, bit će uzvišen.* (Matej 23,12; Luka 14,11)
 aa. *Tko se uzvisi, ponizit će se, a tko se ponizi uzvisit će se.* (Dor 289)
 ab. *Wer sich selbst erhöht, der wird erniedrigt werden.* (B 132)

ZADRŽATI; HS:C/NJ:B

- (37) a. *Proročke govore ne prezirite, nego sve provjeravajte, što je dobro, zadržavajte.* (I Solunjanima 5,21)
 aa. *Svašta kušaj, najbolje biraj.* (S 476)
 ab. *Prüfet alles und das Gute behaltet.* (W/III 1415)

ŽETI; HS:A/NJ:A

- (38) a. *Što tko sije, to će i žeti.* (Galaćanima 6,7)
 aa. *Kako je tko sijao, onako i žanje.* (MS 101)
 ab. *Wie der Mensch säet, so wird er ernten.* (B 480)

ŽETI; HS:B/NJ:B

- (39) a. *Ovo velim: tko škrto sije, škrto će i žeti; tko obilato sije, obilato će i žeti!* (II Korinćanima 9,6)
 aa. *Tko malo sije, malo i žanje.* (S 351)
 ab. *Wer kärglich sät, wird kärglich ernten.* (B 135)

Rezultate usporedbe poslovice naspram biblijskom izvoru sažeto prikazuje tabela 1:

Tabela 1

Redni broj	Ključna riječ	HS	NJ
1	BISER	B	B
2	BLAŽEN	D	A
3	ČIST	C	B
4	ČOVJEK	B	B
5	ČUTI	A	A
6	DAN	C	B
7	DAR	D	B
8	DATI	B	B
9	DRVO	B	C
10	GRAD	A	A
11	GROŽDE	C	B
12	KRALJ	B	B
13	KRALJEVSTVO	C	B
14	LJUBITI	C	B
15	MAČ	C	C
16	MILOSTINJA	C	B
17	MJERITI	B	B
18	OKO	A	A
19	PISATI	B	B
20	POTEŠKOĆA	A	A
21	PROROK	B	B
22	PROTIV	A	A
23	PSOVATI	C	B
24	RADITI	B	B
25	RADNIK	C	B
26	SKRIVATI	D	C
27	SLIJEPAC	B	B
28	SLUŽITI	C	B
29	SRCE	C	A
30	STABLO	C	B
31	SUDITI	A	A
32	SVINJA	C	B
33	SVJETLO	D	A
34	TRAŽITI	A	B
35	UMRIJETI	B	B
36	UZVISITI SE	A	B
37	ZADRŽATI	C	B
38	ŽETI	A	A
39	ŽETI	B	B

4. Zaključak

Uspoređujući podatke koji proizlaze iz utvrđivanja načina preuzimanja izvora iz *Biblije (Novog Zavjeta)* u poslovicama u dva jezika možemo zaključiti sljedeće:

Među 39 odabranih poslovice u hrvatskom ili srpskom 9 poslovice pripada tipu A, a u njemačkom istom tipu pripada 10 poslovice. Tipu B u hrvatskom ili srpskom odgovara 12 poslovice, a u njemačkom 26 poslovice. Tipu C pripada u hrvatskom ili srpskom 14 poslovice, a u njemačkom 3 poslovice. I na kraju, tipu D pripadaju 4 poslovice u hrvatskom ili srpskom, a u njemačkom niti jedna. Navedeni se podaci mogu prikazati tabelarno:

Tabela 2

Tip poslovice s obzirom na sličnost s biblijskim izvorom iz kog je nastala	HS	NJ
A	9	10
B	12	26
C	14	3
D	4	0

Prema tome, najveći broj poslovice u hrvatskom ili srpskom pripada tipu C (14 poslovice od ukupno 39), a najveći broj njemačkih poslovice spada u tip B (26 od ukupno 39). To daje osnove za tvrdnju da se njemačke poslovice »vjernije« pridrđavaju biblijskog izvora, a u poslovice u hrvatskom ili srpskom biblijski tekst podliježe znatnijim kako formalno–leksičkim tako i sadržajnim modifikacijama.

Za očekivati je da će se ovi rezultati potvrditi u daljnjim istraživanjima poslovice utemeljenih na biblijskoj građi. Ovaj članak i jest napisan zato da ukaže i potakne na takva – lingvistički, kulturološki i sociološki vrlo zanimljiva – istraživanja.

LITERATURA

- H. i A. Beyer, *Sprichwörterlexikon*. Sprichwörter und sprichwörtliche Ausdrücke aus deutschen Sammlungen vom 16. Jahrhundert bis zur Gegenwart, (C.H. Beck), München, ²1986; skraćeno: B
- Biblija - Stari i Novi Zavjet*, Zagreb, 1986.
- N. Bonifačić Rožin (urednik), *Narodne drame, poslovice i zagonetke*, u: Pet stoljeća hrvatske književnosti. knjiga 27, (Zora - Matica Hrvatska), Zagreb, 1963.; skraćeno NBR
- T. Čubelić, *Narodne poslovice i zagonetke*, Zagreb, 1957.
- Z. Doroghy, *Blago latinskoga jezika* (Thesaurus linguae latinae), (SNL), Zagreb, 1986; skraćeno: Dor
- W. von Einsiedel (izdavač), *Die Literaturen der Welt in ihrer mündlichen und schriftlichen Überlieferung*, Zürich, 1984.
- W. Fleischer, *Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache*, Leipzig, 1982.
- J. Kekez, *Poslovice i njima srodni oblici*, (SNL), Zagreb, 1984.
- M. Kuusi, *Parömiologische Betrachtungen*, (FFC 172), Helsinki, 1957.
- W. Mieder, *Deutsche Sprichwörter und Redensarten*, Stuttgart, 1979.
- W. Mieder, *Deutsche Sprichwörter in Litaratur, Politik, Presse und Werbung*, (Helmut Buske Verlag), Hamburg, 1983.
- O. Moll, *Über die ältesten Sprichwörtersammlungen*, u: Proverbium 6, 1966, str. 113-120
- F. Redlich, *Sprichwort*, u: Deutsche Volksdichtung. Eine Einführung, Leipzig, 1979.
- L. Röhrich, W. Mieder, *Sprichwort*, (J. B. Metzlersche Verlagsbuchhandlung), Stuttgart, 1977.
- V. J. Skarpa, *Hrvatske narodne poslovice*, Šibenik, 1909.; skraćeno: S
- M. Stojanović, *Zbirka narodnih posloviceah, riečih i izrazah*, Zagreb, 1866.; skraćeno: MS
- K. F. W. Wander, *Deutsches Sprichwörterlexikon*, I-V, (Leipzig, ¹1867), (Athenaion), Augsburg, 1987.; skraćeno: W

Željka Matulina-Jerak, Pavao Mikić: BIBLICAL SOURCES OF CROATIAN OR SERBIAN AND GERMAN PROVERBS

Summary

This article deals with the question of how Biblical sources from the *New Testament* are taken over into Croatian/Serbian and into German. There are 4 ways of using Biblical sources which can be ascertained in these two languages.

A chosen body of 39 proverbs are compared with their Biblical sources. The conclusion to be drawn from these comparisons is that proverbs in Croatian/Serbian are composed in most part according to the C type of taking over, while the German proverbs use the B type. This means that German is more »faithful« to the Biblical source while in Croatian/Serbian this same Biblical source succumbs to considerable lexical change, as well as modification of content. As a working hypothesis, this can be explained by the fact that the Croatian/Serbian proverb is composed more by a retelling of the Biblical source, while German cites and then takes over the original source.